

TEMESVÁRI PELBÁRT:
GYÖRGY VITÉZ
(1500 KÖRÜL)

„Ezt a parancsolatot kötöm a lelkedre... hogy a jó harcot vívd meg... Tarts ki a hitben, és őrizd meg tisztán a lelkiismeretedet”.¹ Az Apostol betű szerint mondta e szavakat Timóteushoz szólva. Mégis úgy kell vennünk azokat, mintha személyében bármelyik keresztény hívőnek mondta volna, mert kötelessége harcolni a gonosz lelkek ellen. Ezért írja a Glossza: Origenész azt mondja, hogy az Úr Jézus mindig csodálatos dolgokat akar cselekedni. Azt akarja, hogy a szöcskék legyőzzék az óriásokat, és hogy a földi emberek győzzenek a gonosz szellemeken. Hiszen nagy és csodálatos dolognak látszik az, hogy a testben élő, törékeny és esendő ember Krisztus hitével és szavaival fegyverkezve a gonosz lelkek légióit győzi le. Jóllehet maga Krisztus győzedelmeskedik bennünk, mégis csak több az, hogy általunk győz, mint az, hogy ezt magában is megtenné. Eddig az idézet. Hallja meg tehát mindegyikünk, mit mond az Apostol: Ezt a parancsolatot kötöm – úgymond – a lelkedre, tudniillik neked, ó, keresztény ember, hogy hűségesen teljesítsd, hogy vívd meg a jó harcot. Mégpedig csatázva a sátáni kísértésekkel s ellenállva azoknak. Kitartva szilárdan a hitben Jézus Krisztus iránt, és megőrizve a jó lelkiismeretet úgy, hogy állhatatos légy a szent és feddhetetlen életben. Mivel azonban Szent György kiváló katonaként ily módon harcolt, azért az előbb említett szavakat az ő tiszteletére vonatkoztathatjuk. E szavak három dologban ajánlják őt figyelmünkbe, s állítják eléink példaképpen.

Először előkelő katonai állását illetőleg e szóval: hogy vívd meg a jó harcot.

Másodszor a szabályzat megőrzésének parancsára nézve; hiszen ez a jó harcnak a parancsa.

Harmadszor hitének győzedelmes tökéletessége szempontjából; mert ezt mondja: Tarts ki a hitben, s őrizd meg tisztán a lelkiismeretedet.

Az elsövel kapcsolatban, ami a jó katona feltételeit illeti, vegyük tételül Ágoston mondását az Úr szavairól, hogy úgy kell megvizsgálnia magát minden

¹ 1 Tim 1, 18–19.

embernek, aki katonáskodik, hogy figyeljen fel katonáskodásának méltóságára, mellyel elköteleztetik. Az egyháztanítók szerint tehát vegyük észre, hogy a jó keresztény katonának főként négy feltétele, kelléke van. Ezeket kell megőriznie minden katona embernek a katonáskodás méltóságának érdekében. És minden kereszténynek ezeket kell lelkileg követnie, miközben az Úr Krisztusnak teljesít katonai szolgálatot.

Az első feltétel a kellő gyakorlás.

A második feltétel a helyes harci szándék.

A harmadik feltétel a merész és derekas csatározás.

A negyedik az igazságosságnak való engedelmeskedés.

Az első feltétel a kellő gyakorlás, tudniillik a fegyverforgatás és a katonai munka terén. Indok: a katona szó a gyakorlatozás és fáradalom neve. Nem illik tehát magához a katonához, hogy teljesen elpuhuljon a pihenéstől és nyugalomtól. Ezért mondja Gergely: Senki sem ismeri meg erejét a békében, mert ha hiányoznak a háborúságok, nem tűnnek ki az erénypróbálkozások. Előre nem látó az a katona, aki béke idején dicsekszik bátorságával. Így ír ő. Hasonlóképpen nem szabad egy kereszténynek sem, mint az örök király katonájának lelkileg lustálkodnia, hanem jótettekkel kell foglalkoznia. Különben éppúgy nem érdemel zsoldot a királytól, mint a folyton ágyban fekvő és semmiféle katonáskodást sem gyakorló katona. Így a keresztény sem, aki elzsibbad a semmittevésben. Ezért mondja az Apostol: „Ne fáradjunk bele tenni a jót... mert annak idején aratni is fogunk. Amíg tehát időnk van, gyűnjük jót mindenkivel”.²

De a mondottak alapján kérdezhetjük: Vajon szabad-e a katonáknak gyakorlatozniuk a fegyverekkel és hadijátékokon? Vajon bűn-e ez? A válasz Clavasiumi (Chiavasso) Angyal testvér és mások szerint az, hogy nagyon is szabad a katonáknak gyakorlatozniuk olyan dolgokban, amelyekben senki-nek sem ártanak, mint a lovakon való rohanások és a fordulatok, az ütés és a védekezés mestersége, a dárdavetés és az ilyesfélék, amelyekben nem fenyegeti közvetlen veszély a felebarátot. Hiszen a Királyok II. könyvében is olvasható, hogy Dávid megparancsolta, tanítsák Izrael fiait az íjászatra, vagyis a nyíllövés mesterségére.³

Más a helyzet azokra nézve, amelyek valószínű veszéllyel fenyegetnek, mint a bajvívások, amelyek tilosak. Ezekről azt tartja az Ostiai bíboros

² Gal 6, 9–10.

³ 2 Sámuel 1, 18.

(Henricus de Segusia) s követi a Panormia, hogy valószínűleg tilos nemcsak az egyházjog, hanem a világi jog szerint is minden olyan, erőfitogtatásra való játék, amely halálveszéllyel jár. Ezt minden más játékra is kell értenünk, amelyben valószínűleg halálveszély fenyeget. Azért – mint a szerzők mondják –, hogy mindenki engedelmeskedjék a bírácoknak, 1. §. Nem dicséretes az igazságosság nélküli bátorság. S itt arról a bátorságról szól, amelyet valaki fegyverrel a kezében gyakorol; márpedig ez a helyzet a bajvívások alkalmával. Ezért mindaz, aki bajvívásba száll, s abban leli halálát, nem kap egyházi temetést. A Panormia szerint odaértendő, hogy ha csatározás végett jött oda; ebben az esetben fosztják meg őt az egyházi temetéstől, noha megadják neki a bűnbánat szentségét. Ha viszont nézőként jött, vagy azért, hogy követelje, amivel tartoznak neki, vagy bármi más célból, kivéve a csatározás szándékát, nem fosztják meg őt, kivéve, ha nyilvánvaló, hogy halálos bűnben halt meg. Ebből világos, hogy – Vilmos szerint – halálos bűn bajvívást végezni, mert ellene van az egyház parancsának. Nem bűn azonban – az Ostiai bíboros szerint – más játékon részt venni a vitézség kipróbálása végett, vagy azért, hogy megtanulja valaki a fegyverforgatást a hitetlenek megtámadására és a haza vagy a társadalom megvédésére, amennyiben nem jár a játék halálveszéllyel. S amennyiben a játék olyan, amelyet az Egyház nem tilt, mint ahogyan tiltja a bajvívásokat; a véletlen halálesetet sem róják fel ilyeneknél. Ebből megtudhatod, mely lándzsa-játékok megengedettek, és melyek nem.

A második feltétel a helyes harci szándék. Ezért mondja Ágoston a manicheusok ellen: Mit rovunk fel bűnül a háborúban? Vagy miért halnak meg olykor a halálra készülők avégett, hogy az életben maradtak békében uralkodjanak? Ez megrovásra méltó, és az irigy emberek magatartása. Nem a vallásosokhoz illik az ártani vágyás, a kegyetlen bosszúállás, a gyűlölködő és engesztelhetetlen lelkület, a vad visszavágás, az uralomvágy és ehhez hasonlók. Ezek azok, amiket joggal rónak fel a háborúkban. Eddig az idézet. Ide vonatkozik a Hektorról szóló példa, amelyet a krónikák beszélnek el. Bár nagyon derék katona volt, nem akarták őt a világ kilenc híres fővezére közé számítani, csupán azért, mert kapzsiságtól vezetve zsákmányt vett attól a katonától, akit az ellenség sorában kiütött a nyeregből, midőn az a lándzsától megesbesülve védtelen volt, s végül behalt sebébe. Lelkileg alkalmazva: A hű keresztény katonát mindenben helyes szándéknak kell vezetnie. Erre tanít bennünket az Üdvözítő: „Ha a szemed, tudniillik a szándékod szeme, helyes; egész tested, azaz az egész abból eredő tett,

világos, vagyis szent lesz. Ha a szándékod szeme rossz; egész tested sötét, azaz rossz lesz”.⁴

A jó katona harmadik feltétele a merész és derekas csatározás vagy küzdelem. Az Úr ezért megparancsolta, hogy mielőtt háborúba indulnának, hirdessék ki: Ki fél, s kinek csügged a szíve? Lépjen elő, és menjen haza, nehogy gyávává tegye testvérei szívét is.⁵ Lelkileg áttéve: A kereszténynek merészen és derekasan kell ellenállnia az ördögnek, és küzdenie ellene. „Szálljatok szembe a sátánnal, és elfut előletek”.⁶ Ha pedig valaki félénk, és tart tőle, hogy a kísértésben gyarlósága folytán elbukik, térjen haza, vagyis a szent Egyházba, és imádkozzék, hogy kísértésbe ne essék. Ezért írja Aranyszájú a Máté-evangéliumról mondott egyik beszédében: Krisztus katonáinak nem szabad félniük a harcban az erős ellenségtől, mivel erősebb vezérük van, aki fenntart bennünket a békében, s annál inkább megsegít a háborúban. Majd valamivel lejjebb: Az akarat műveli Krisztus katonáiban az erősséget. Amíg ugyanis nem egyezik bele a kísértésbe, le nem győzhető; hiszen gyöngye az ősi ellenség, csak azt győzi le, aki maga is akarja.

A negyedik feltétel az igazságosságnak való engedelmeskedés. A katonának ugyanis engedelmeskedniük kell az igazságosságnak, nem pedig ellene támadniok. Különbözik nem tekintenek őket katonáknak, hanem rablóknak, mint Ágoston írja. Ezért mondja Gergely: A katonáskodás legfőbb dicsérete egyéb jó érdemei mellett az, hogy engedelmességet tanúsítson a szent Egyház java iránt; és szót fogadjon mindannak, amit annak hasznára, vagyis igazságosan is parancsolnak neki. Ennek jeléül, amikor katonát avatnak, karddal ütik háton. Végül a kardot a király színe előtt hordják. A kard pedig az igazságosságot és az igazságos ítélkezést jelenti. Ez értelemben mondja Jeromos is: A királyok kötelessége, hogy magukévá tegyék az ítélkezést és az igazságszolgáltatást, és kiszabadítsák a rágalmazók kezéből az erőszakkal elnyomottakat. Továbbá segítséget nyújtsanak az idegennek, az árvának és az özvegynek. Ezért van ott a király előtt a kard. A katonának viszont a háta mögött viszik a kardot, annak jelzésére, hogy engedelmeskednek az igazságosságnak, melyet a királynak katonái által kell végrehajtania.

Figyeljenek fel erre a mai katonák, akik – sajnos – sem Istent nem tisztelik, sem katonai méltóságukat nem őrzik meg; hanem rablók módjára harcolnak

⁴ Máté 6, 22–23.

⁵ 5 Mózes 20, 8.

⁶ Jakab 4, 7.

az igazságosság ellen, elnyomják és kifosztják a szegényeket. Irgalmatlan ítélet vár reájuk!

Lelkileg tehát mi valamennyien, kedveseim, akik Krisztus katonái vagyunk, őrizzük meg mindenki iránt az igazságosságot. Az igazságosság pedig nem más, mint megadni kinek-kinek a magáét. Bernát szerint Istennek a szeretetet, tiszteletet és engedelmességet; a felebarátainknak pedig a testvéri szeretetet. Ezt tette meg György minden tekintetben, s ezért volt kiváló katonája Krisztusnak, akivel most uralkodik.

A második fő titokkal kapcsolatban kutatnunk kell azokat a parancsokat, melyeknek megtartására szabályszerűen és általánosságban kötelezi a katonákat hivatásuk. Erre nézve meg kell jegyeznünk, hogy – mint ezt az egyháztanítók műveiből olvassuk – négy olyan legfőbb és általános parancs van, melynek megtartása a katonákat hivatásuk alapján lelkiismeretben kötelezi.

Az első az, hogy ne katonáskodjanak valami világi célért, hanem Istenért.

A második az, hogy ne utasítsák vissza vérük ontását az igazságosságért és a közösségért.

A harmadik, hogy védelmezzék a szent Egyház hitét, és biztosítsák békéjét.

A negyedik, hogy a háborús ütközet előtt bűneiket őszintén megvallják és megbánják.

Azt mondtam, az első parancsolat az, hogy ne katonáskodjanak valami világi célért, hanem Istenért. Világos ez Tamás szavaiból: Vajon irányulhat-e valamilyen szerzetesrend a katonáskodásra? Válaszában pedig azt mondja, hogy nemcsak a szemlélődő élet művelésére alapítható szerzetesrend, hanem a tevékeny élet művelésére is, amennyiben ez Isten szolgálatához és a felebarát megsegítéséhez tartozik; de nem alapítható annyiban, amennyiben ez valami világi cél elérését szolgálja. A katona szolgálatát pedig a felebarát megsegítésére lehet rendelni nemcsak magánszemélyeket illetően, hanem az egész közösség védelmére nézve is, sőt, az Isten iránti tisztelet fenntartása végett, amint ezt Júdásról olvassuk a Makkabeusok könyvében, aki testvéreivel együtt harcolt mindhalálig a törvényekért és felebarátaiért. Ezért megfelelő, hogy szerzetet alapítottak a katonáskodás céljából; nem ugyan valamilyen világi célért, hiszen ez ellenkeznék a szerzetességgel, hanem az istentisztelet és a közjó védelmére, vagy még a szegényekéire és elnyomottakéra ama zoltárhely szerint: „Az elnyomottat és a szűkölködőt tegyétek szabaddá, mentsétek ki a gonoszok kezéből!”⁷ Így ír Tamás. Ide vonatkozik, amit Ágoston mond:

⁷ Zsoltárok 81, 4.

Katonáskodni – úgymond – nem bűn, de a zsákmányért vagy a vagyon gyarapításáért – a glossza hozzáteszi: jogtalanul – elítélni való. Helinadus ezért azt mondja, régente az volt a szokás, hogy azon a napon, amikor meg kellett valakit tisztelni a katonai övvel, az ünnepélyesen a templomba jött, kardját az oltárra tette és felajánlotta. Ezzel mintegy ünnepélyes fogadalommal elkötelezte magát az oltár iránti szolgálatra, és megígérte Istennek, hogy tisztelte lesz az állandó szolgálat.

A második parancsolat az, hogy ne utasítsa vissza vére ontását, sőt a halált is az igazságosságért és a közösségért, mégpedig elsősorban Isten kedvéért, mint előbb mondtuk az első fejezetben. Vegetius ugyanis ezt mondja: Mielőtt katonai övvel tüntetik ki a katonákat, Istenre, az ő Krisztusára és a Szentlélekre esküsznek, hogy soha el nem pártolnak az igazságosságtól, vagy sohasem utasítják vissza, hogy meghaljanak azért a közösségért, amelynek katonaságába elszegődtek. A katonák ezen, még ha nem is kifejezetten tett eskü alapján kötelesek vérüket ontani a hit oltalmazásáért, és életüket adni a testvérekért, mint Policratusnál olvasható. Ezért „életed árán is tusakodjál az igazságosságért, mindhalálig küzdj az igazságossággért”.⁸ Ide vonatkozik az, amit Miklós pápa mond kánonjában és Orbán pápa a következő kánonban. Ugyanott a következő kánonban pedig Ágoston mondja Bonifácnak, hogy az Egyházt a kiközösítettek és hitetlenek ellen viselt háborúk érdemszerzők, és azok, akik az ilyen háborúban meghalnak, kiérdemlik a mennyországot, és üdvözülnek. Ennek alapján nyilvánvaló az előadott tételünk.

A harmadik parancsolat az, hogy védelmezzék az Egyház hitét, és biztosítsák a békét. Ezért hát méltán mondja az Apostol: Ezt a parancsolatot kötöm a lelkedre, hogy a jó harcot vívd meg. Tarts ki a hitben, vagyis szilárdan ragaszkodjál a katolikus hithez. Hiszen Policratusnál olvasható: hogy a katonáknak az a kötelességük, hogy ne sértsék, hanem védjék az Egyházat, támadják a hitszegést, tiszteljék a papságot, küszöböljék ki a jogtalanságot, és biztosítsák a tartomány békéjét. Ezért írja Ágoston, hogy a tilos erőszakossággal szemben az Egyház ellenségei ellen, az Egyház oltalma és védelme érdekében a hatóságoktól kell segítséget kérni, s ezeknek ezt meg kell adniok. Nem is lenne dicséretes a türelem ilyen esetekben, hanem méltán kellene hibáztatni a hanyagságot. Eddig az idézet.

A negyedik parancsolat a bűnökre vonatkozik, hogy a háborús ütközet előtt vallják meg, és tartsanak őszinte bűnbánatot. Richárd szerint ugyanis:

⁸ Sir 4, 33.

Mindazok, akik harchoz látnak, a közvetlen halálveszély miatt kötelesek akkor meggyónni és bűneiket őszintén megbánni, mert különben halálosan és kárhuzatosan vétkeznék az, aki halálveszélynek tenné ki magát gyónás nélkül, és ez esetben nem készülne fel Isten irgalmára.

Előadott tételünkkel kapcsolatban szent György megtartotta Isten valamennyi parancsát, és Krisztusért megtette mindazt, ami kötelessége volt. Ezért nagy kegyelmet és dicsőséget érdemelt. Ó, keresztény katona, végy példát róla, hogy üdvözlj!

A harmadik fő pont tekintetében a győzedelmes katonáskodást illetően vegyük tételül: Minden keresztény katonának, hogy valóban és üdvösen győzelmes legyen, Szent György példájára szilárdnak kell lennie a hitben, és lelkiismeretében tisztának a bűntől. Kiviláglik ez a tárgyul választott szentírási mondat szavaiból. S a megindokolását Bernát mondja: A vétkes lelkiismeret mindig félnék. Tehát nem lehet biztonságos, és az üdvösség útján győzelmes az a katona, aki nem tiszta a bűnöktől. Végül ennek kedvéért feltesszük a kérdést: Honnét van az, hogy néha a háborúban kevésbé erősek kezétől gyalázatosan legyőzettek és összeomlanak nagyon erős és máskor győzedelmes katonák? A Szentírás szerint az a válasz, hogy Isten ezt főként négy bűn miatt engedi meg.

Az egyik a szerfölött felfuvalkodó gőg. Romlás előtt felfuvalkodik az ember szíve, és: „Aki magát felmagasztalja, azt megalázzák”.⁹ Ezért megy közmondásszámba a harcosok körében, hogy nem tér haza győzelemmel, aki kevély dolgokat akar és beszél. Lásd ennek példáját Góliát és Dávid esetében!¹⁰ Mindezek alapján mondja Ágoston: Senkit le nem győznek, csak azt, aki önmagában bizakodik. Senki sem győz, csak az, aki önmagában nem bizakodik, hanem Istenben bízik. Judit könyvében is ezt olvassuk: „Urunk, ... nem hagyod el azokat, akik benned bíznak, de megalázod azokat, akik önmagukban bizakodnak, és saját erejükkel kérkednek”.¹¹

A másik a testies vétkek élvezete. Policratus mondja: A hadvezérnek joggal kell megelőznie azt, hogy a harcosok szívét megtörje a nemi élvezet és a bor. Hiszen olvassuk, hogy az asszír birodalmat is a torkosság és a bujaság indulata forgatta fel, mint ez Holofernesz történetéből kiviláglik. Továbbá volt-e valaki erősebb katona Sámsonnál, akit Delila mégis szégyenteljesen

⁹ Lukács 18, 14.

¹⁰ 1. Királyok 17.

¹¹ Judit 6, 15.

legyőzött?¹² Benjámin törzse, amelynek férfiai nagyon harciasak voltak, kevesek kivételével teljesen kiveszett a háborúban a fajtalankodó gábai férfiak védelmezése miatt.¹³ Ezért írja Gergely: Aki testies vétkekkel leigázza önmagát, hiába támaszt maga ellen külső harcokat. Mert hogyan kíván a külső küzdelem fáradalmán diadalt aratni az, aki önmagában még mindig alulmarad a kéj vágya elleni belső háborúban?

A harmadik bűn a rablás és zsákmányolás gyakorlása. „Jaj neked, te rabló! Nemde, kirabolnak majd téged is?”¹⁴ Szolgáljanak például a moábiták, akik siettek zsákmányolni, mondván: „Most aztán rajta, Moáb, zsákmányolni! S így Izrael elindult, és megsemmisítette a moábitákat”.¹⁵ Ezzel szemben Makkabeus Júdás, midőn a pogány nemzeteknek egyik hadseregét megverte, így szólt a néphez: „Ne kapjatok a zsákmányon, mert még egy másik csata áll előttünk! ... Hanem miután megvívttok velük, majd nyugodtan zsákmányolhattok”.¹⁶

A negyedik bűn a babonákhoz való ragaszkodás, tudniillik a kardcsapások, nyilak és bármi más sérülések elleni betűkhöz és cédulákhoz; midőn tévesen azt vélik, hogy az ilyesmi hathatós, jöllehet inkább a vesztyükre van. Ne szolgálj idegen isteneknek, nehogy vesztetre legyenek!¹⁷ Példa rá a Makkabeusok II. könyve, ahol azt olvassuk, hogy Júdásnak Gorgiász elleni csatájában több zsidó elesett. Amikor testüket másnap el akarták temetni, a halott zsidók ruhája alatt bálványoknak szentelt tárgyakat találtak. Így mindnyájan megtudták, miért estek el.¹⁸ És a Zsoltár is így szól: „Haragra ingerelték Istent gonosz, tudniillik babonás tetteikkel, és sok csapás zúdult rájuk”.¹⁹

Ó, keresztény katona! Vigyázz tehát magadra, s óvakodj ezektől, mert egyébként elpusztulsz testileg is, rossz halált halva, és az örökkévalóság számára is. Jeromos írja e zsoltárvershez: Kétszeres csapással zúzd őket össze. – Ismertem magam is egy embert, aki efféle cédulát hordott magával a háborúban. Nem lehetett őt rábeszélnem, hogy dobja el. Mert azt mondta, hogy nagyon jól megvédi őt, s meg is védte ama cédula ereje a nyilak elől.

¹² Bírák 16. fejt.

¹³ Bírák 20. fejt.

¹⁴ Izajás 33, 1.

¹⁵ 2 Királyok 3, 23–24.

¹⁶ 1 Makkabeusok 4, 17–18.

¹⁷ 5 Mózes 7, 4.

¹⁸ 2 Makkabeusok 12, 34, 39, 40.

¹⁹ Zsoltárok 105, 29.

Íme, másnap az ütközetben egy, a városból kilőtt nyíl megsebesítette. Ekkor félve az elkárhozástól elégette az említett cédulát, miután megtapasztalta, hogy hazugság az, hogy ér valamit az ilyesmi.

Előadott tételünkkel kapcsolatban Szent György óvakodott mindezekről, sőt, megalapozott volt a mélységes alázatban; tiszta volt és józan, sajátját bőkezűen osztotta a szegényeknek, és a Krisztus iránti igaz hitben annyira erős és szilárd volt, hogy felfegyverkezve e hit erejével dicsőséges győzelmet aratott. Először is a sárkányon. Másodszer a zsarnokon és annak kínzásain. Harmadszor a sátán felett, és negyedszer magán a halálon, így hát dicső diadallal és a vértanúk koszorújával ékesen uralkodik mindörökké.